

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

Historiae Ecclesiasticae Pars Tertia, Qva Continentvr Hermiae Sozomeni
Salaminij lib. 9. Euagrij Scholastici Epiphanensis lib. 6

Christopherson, John

[Köln], 1569

De salutiferæ crucis inuentione, & clauis sanctis, & quòd Helena
Imperatoris mater, Hierosolymam profecta tēpla exædificauit, aliaq[ue]
ibidem nonnulla Deo grata effecit, & de eius ab hac vita ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-12718

HERMIAE SO. 25
ZOMENI SALAMINII HI
STORIAE ECCLESIASTI-
CAE LIBER SECVNDVS.

*De salutifera crucis inuentione, & clauis sanctis;
& quòd Helena Imperatoris mater, Hierosoly-
mam profecta tēpla ex aedificauit, aliaq; ibidem
nonnulla Deo grata effecit, & de eius ab hac
vita migratione.*

CAPVT I.

V M iam concilium Nicænum ve-
nisset ad exitum, & sacerdotes omnes
domum reuertissent, imperator supra
modū ideo lætatus est, quòd ecclesiã
vniuersam de doctrina fidei consen-
tientem videret. Atq; vbi pro episco-
porum concordia, pro se, pro liberis,
pro imperio denique Deo gratias e-
gisset, templum Hierosolymis circiter locum, qui dicitur
Caluarix, ad honorem Dei illustrandū aedificare instituit.
Per idē ferè tempus Helena imperatoris mater venit Hie-
rosolymam, cum præcandi causa, tum sancta illa loca visen-
di. Quæ quoniam pio animo erga religionem Christianam
erat affecta, visa est sibi operæpretium factura, si lignum cru-
cis venerandæ inuenire possiet. Verùm neque illa, neque
diuinum domini sepulchrum tam facilè repertu erat.
Nam veteres Gentiles, qui ecclesiam persecuti fuerant,
quoniam Christianam religionem recens iam ortam, con-
cidere comprimereque omnibus opibus viribusque labo-
rabant, ideo eum locum ingenti aggere suprâ iniecto, ob-
ruerunt: inque maiorem altitudinem, vt etiam nū apparet,
crexerunt. Quinetiam vniuerso loco tum sepulchri, vndè
Christus resurrexit, tum Caluarix muro vndique circun-
dato, eum pro suo arbitratu exornare cœperunt. Nam pri-
mum sternunt lapidibus, deinde fanum Veneris suprâ ex-
D truunt,

SOZOMENI HISTOR.

erunt, postremò simulachrum in eo statuunt: ad eum san-
 ctum finem, vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venerem
 viderentur colere, & temporis diuturnitate vera causa, cum
 homines eum locum venerarentur, veniret in obliuionem:
 quippe cum Christiani neque eò tuto ipsi accedere possent,
 neque aliis indicare auderent, sed contrà, omnibus pro ce-
 to confirmaretur in eo loco aliud esse nihil, præter fanum
 Gentilium, & Veneris statuum. At verò tandem locus eru-
 tus est, & error, in quo stabiliendo tantopere laboratū fu-
 erat, manifestò deprehensus: indicio, vt quidam memo-
 rant, Hebræi cuiusdam versus Orientem habitantis, qui a-
 uito quodam scripto admonitus, locum cõmonstrauit, sed
 quæ verior est opinio, monstrazione Dei Opt. Max. qui
 signis quibusdam & somniis homines ad loci memoriam
 excitauit. Nam res diuinæ, mea quidem sententia, huma-
 no indicio non egent, cum Deo visum sit eas patefacere.
 Itaque vt primum locus ille imperatoris mandato fuit per-
 purgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, vnde
 Christus resurrexit, emerfit: in altera autem parte eiusdem
 loci, tres inuentæ sunt cruces, & aliud ligniculū separatim,
 quod tabulæ gessit similitudinem, verbis & literis non He-
 braicis solum, verum etiam Græcis & Latinis inscriptum,
 quæ verba ac literæ non aliud complectebantur, quam,

Ioan. 19.

IESVM NAZARENVM REGEM IVDÆO-
 RV M. Hæc ipsa verba, sicut in sacro Euangeliorum libro
 commemoratum est, mandato Pilati Præsidis Iudææ, supra
 caput Christi scripta fuerunt. Cæterum adhuc erat perdis-
 ficile crucem domini à reliquis duabus internoscere discer-
 nereque, præsertim cum non illius modò inscriptio ab ea
 diuisa distractaque esset, verum etiam ipsæ tres cruces pro-
 miscuè proiectæ, ordine earum, vt est verisimile, eo tempo-
 re, quo corpora illis suffixa ablata erant, penitus confuso
 & perturbato. Nam cum milites Iesum in cruce mortuum
 repperissent, cum inde sublatum, primum vt literis sacris
 proditum est, sepeliendum tradiderunt: deinde quò latro-
 nibus vtrique suspensis mortem maturarent, eorum cru-
 ce confregerunt: postremò cruces nullo ordine, aliam alio
 in loco, proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuisse de
 crucibus ordine, quo prius erant, reponendis, præsertim
 cum

cum singuli festinarent domum antè redire, quàm aduef-
 peralceret, & non ducerent operæ pretium in crucibus ho-
 minum per vim interfectorum ordine collocandis aliquid
 temporis consumere? Quare cum diuinum crucis domi-
 nicæ lignum hac de causa adhuc etiam ignotum esset, & di-
 uiniore quodam, quàm quod sit in humana situm potesta-
 te, egeret indicio, eiusmodi quiddam accidisse constat.
 Nobilis quædam mulier Hierosolymis in morbum gra-
 uissimum, eumque planè insanabilem fortè inciderat: ad
 quam in lecto decumbentem Macarius episcopus Hiero-
 solymorum, sibi imperatoris matre, & aliis, quos ipse
 circum se habebat, assumptis, venit: atque vt primum
 precatus est, dederatque inspectantibus istud signum, ni-
 mirum eam esse domini crucem, quæ mulieri adhibita, mor-
 bo illam liberaret, singulas cruces allatas, mulieri admo-
 uit. Verùm duabus illarum appositis, factum quidem in-
 eptum & planè ridiculum visum est: quippe mors nihilo-
 minus mulierem erat iam iam occupatura. Sed simul vt
 tertia itidem fuit ei adhibita, de repente aperuit oculos, &
 collectis viribus, extemplo è cubili sana exiit. Fertur
 item mortuum crucis virtute simili ratione ad vitam reuo-
 catum. Huius autem crucis salutaris iam tum inuenta,
 maxima pars adhuc etiam Hierosolymis in capsâ argentea
 custoditur: reliqua verò ab imperatrice ad filium Constani-
 tinum deportata est. Quòd ad clauos attinet, quibus cor-
 pus Christi confixum erat, memorant imperatorem ex il-
 lis sibi confecisse galeam, & frenum equi, vt scriptum est
 à Zacharia propheta, & à quo prædictum, quòd in tem-
 pore isto, illud, quod sit in frenum equi (his enim ferè
 verbis vtitur propheta) sanctum esset domino omnipo-
 tenti. Ista quidam vt olim præcognita à sanctis prophe-
 tis, præuisaque fuere: sic postea factis planè admirabilibus
 tum confirmata, cum Deo tempus visum est eiusmodi re-
 bus opportunum. Neque certè tantopere mirandum est,
 præsertim cum ipsi Gentiles ingenue fateantur hoc esse
 Sibyllæ earmen.

Zac. 14.

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit.

Istud enim ita esse nemo, etiam si acri studio contrà
 D ij pugnare

SOZOMENI HISTOR.

pugnare voluerit, pernegabit. Quare & lignum crucis, & eius veneratio à Sibylla præsignificata est. Sunt hæc quidè à nobis, sicuti accepimus, cōmemorata: quandoquidem ea ex viris, qui illa accuratè norint, & ad quos eorum cognitio à patribus ad liberos successione quadam deriuata, peruenit, & qui eadem ipsa pro facultate literis prodere, posterisque relinquere studuerint, audiuius. Eodem ferè tempore, imperator cum statuisset templum Deo exadificare, dat mandatum magistratibus, vt illud opus magnificè in primis & splendidè fabricandum curent. Helena præterea eius mater duo templa construit: alterum in Bethlehem ad speluncam illam, in qua Christus natus est, alterum in summo vertice montis Oliueti, vnde ad cœlum ascendit. Cuius pietatis & sanctimonix tametsi multa alia argumenta sunt, hoc vnum tamen vel maximum est. Nam fama est eam tū Hierosolymis commorantem oēs sacras virgines ad epulas conuocasse, illis ministrasse in conuiuio, apposuisse cibaria, aquam manibus fudisse, aliaque obijisse munera, quæ à conuiuatorum seruis administrari solent. Eodem tempore etiam vrbes Orientis perlustrasse, ecclesias in singulis ciuitatibus, honorificis exornasse monumentis: complures homines, qui fortunas amiserant, locupletasse: egentibus res affatim impertiuisse necessarias: complures deniq; qui diu vel vinculis constricti, vel multati exilio, vel metallis effodiendis cruciati fuissent, in libertatè vindicasse. Pro quibus rebus videtur dignè à deo remunerata esse. Nam vita, quam hic degebat, eius generis fuit, vt neque splendidior, neque illustrior esse potuerit. Augusta item fuit appellata, eiusque imagine numi signati. Thesauri quoque imperatorij potestatem à filio adeptæ, eo pro arbitrato vsa est. Cum autem hæc vita ei esset necessariò deferenda, mortem certe gloriosam obiit tum, cum & annos circiter octoginta cōfecisset, & filium simul cum nepotibus Cæsaribus totum imperium Romanum gubernantem post se relinqueret. Denique nomen eius iam mortuæ (si quid hæc res iuuet) obliuione minimè obruta est, sed sunt duæ vrbes, altera in Bithynia, in Palæstina altera, vtraque eius nomine nuncupata, velut pignus ad illius memoriam perpetuandâ ætati posteræ relicta. Sed de Helena hæc tenus.

De ec-